

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

AMTMANDBOLIGEN

BORNHOLMS REGIONSKOMMUNE



Besigtigelsesdato:
Besigtiget af:
Journalnummer:

21.05.2014
Maria Wedel Søb

Kommune:
Adresse:
Betegnelse:
Fredningsår:
Omfang:

Bornholms Regionskommune
Storegade 36, 3700 Rønne
Amtmandsboligen
1919 udv. 2003
*"Amtmandsboligen", bestående af
forhuset (1700-tallet), de to sidehuse
(u.å.) og den tidligere staldbygning.*

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Amtmandsboligen er et stort, trefløjet anlæg med et mindre, fritliggende baghus og øst herfor en stor, naturfredet have. Selve forhuset ligger ud til Storegade midt i Rønne på Bornholm.

Forhuset er en 22 fag lang bindingsværkslænge med halvvalmet, rødt tegltag, grundmurede gavle og et gennemgående portrum. Bindingsværket er malet dodenkop og tavlene kalket okkergule. Bygningen har en høj, sorttjæret sokkel og under tagets brede udhæng ses en hvidmalet sparrenkopgesims i træ. I tagfladerne sidder en række små, ældre tagvinduer mod gaden og tre kviste mod gården, mens der i rygningen er en nyere skorstenspipe i røde sten. Den nordlige gavl står i rød, blank mur, mens den sydlige gavl er pudset. Mod gaden lukkes portrummet af en grønmalet, nyere, men traditionelt udført, tredelt port med diamantfyldinger. Porten indrammes af en rødbrun indfatning og en trekantfordakning. Bygningens vinduer udgøres af ældre, firerammede, hvidmalede vinduer med sprosser. I gårdsiden ses en tredelt port, denne er ældre, malet grå og lysegrøn samt udført med store diamantfyldinger. I portens midterste fag er en gående dør med ruder i den øverste del. I gårdsiden ses desuden en ældre, stor, tofløjet og grønmalet havedør, der sidder i et bindingsværksbislag. På bislagets nordlige side er tilbygget en hvidmalet, bræddebeklædt overdækning med buet zinktag, der afskærmer en kældertrappe.

Søndre sidehus er et ni fag langt bindingsværkshus med halvvalmet tag. Farveholdningen er ens med forhuset. Den fritliggende østgavl er grundmuret og gulkalket, og heri ses en ældre, hvidmalet, tofløjet havedør. Bygningens vinduer er firerammede og udført som i forhuset, dog er der torammede vinduer øverst i gavlen. I tagfladerne ses en række ældre, små tagvinduer.

Nordre sidehus er en seks fag lang, grundmuret bygning, der fremstår i rød blank mur, dog er havesiden pudset og gulmalet. Hele



Forhusets gadeside.

bygningen har en sorttjæret, høj sokkel og en flerleddet, muret sparrenkopgesims. Taget er et rødt, halvvalmet tegltag med en kvist i gårdsidens tagflade samt små tagvinduer og udluftningshætter i begge tagflader. I tagrygningen sidder en nyere skorstenspipe. I den sydlige langside mod gårdrummet findes en tofløjet, hvidmalet havedør, mens der i nordsiden er en grønmalet, tofløjet dør. Begge døre er ældre og har ruder i den øverste del. Bygningens vinduer er firerammede og udført som i forhuset. I forlængelse af østgavlen er opført en lavere tilbygning i bindingsværk med skifferbelagt, asymmetrisk heltag. Farveholdningen er ens med de øvrige bindingsværksbygninger. I tilbygningen er en rødmalet revledør og en grønmalet, tofløjet revleport samt ældre, et- og torammede, vinduer, der alle er hvidmalede.

Indvendigt er der en delvist ældre grundplan, og der er gennemgang fra forhuset til de to sidehuse. I det gennemgående portrum er et gulv af ølandssten, et ældre, listebeklædt loft og to tofløjede døre, der fører ind til henholdsvis den nordlige og den sydlige del af forhuset. Begge døre er indrammet af en indfatning i træ med fordakning, og foran dørene er korte, ældre trapper. Forhusets nordlige del har en række nyistandsatte, repræsentative, gennemgående stuer en suite, mens den sydlige del, der kun består af et rum, domineres af en nyere trappe midt i rummet, som fører op til tagetagen. I søndre sidehus er en sidekorridor, et par værelser og en havestue, mens der i det nordre sidehus er værelser samt nyere køkken og bad, og adgang til tilbygningen, der rummer diverse økonomirum. Loftsetagen er i alle tre bygninger nyindrettet med kontorlokaler.

Overfladerne i alle tre bygninger er i store træk nyere, herunder parketgulve og lyse bræddegulve samt gipsvægge og -lofter. Der er dog flere pudsede vægge og lofter med synligt bjælkelag samt en del ældre bygningsdetaljer så som fyldingsdøre med gerichter, brystningspaneler, enkelte helpaneler og et værelse med et ældre kassetloft. I nordre sidehus findes tillige en delvist ældre trappe samt et ældre kaldesystem. De fleste vinduer i stueetagen er i alle tre bygninger forsynet med ældre forsatsruder. I forhusets ene stue findes en nyere, åben pejs.

Baghuset, der er den tidligere staldbygning, er en fritliggende, seks fag lang bindingsværkslænge. Materiale- og farveholdningen er ens med anlæggets øvrige bindingsværksbygninger. Den østlige langside samt sydgavlen er beklædt med vandrette, rødmalede brædder, og bygningen afsluttes af et rødt tegltag, der har halvvalm mod syd og helvalm mod nord. Baghuset har to ældre, grønmalede, revledøre i vestsiden, og i nordgavlen ses en grønmalet, traditionel tofløjet revleport. Vinduerne er af forskellig alder og størrelse, men alle er hvidmalede og traditionelt udført.

Indvendigt rummer baghusets sydlige del en velbevaret hestestald med pigstensbelægning og rødmaledede træstolper og båse. Den nordlige del er indrettet til garage og værksted, og her er et teglstensgulv. Skillevæggene er dels af bindingsværk, dels murede og lofterne er af brædder mellem de synlige bjælker. Midt i baghuset er en enkel ligeløbstrappe op til tagrummet, der er uudnyttet og fremstår med understrøgne tegl.

— BYGNINGSHISTORIE

Forhuset blev opført engang i 1700-tallet, muligvis i sammenhæng med det sydlige sidehus. Det nordre sidehus antages at være opført engang i 1800-tallet, muligvis i forbindelse med, at forhuset blev ombygget i første halvdel af 1800-tallet af købmand Hans H. Siemsen.

Da ejendommen fra 1840 blev ”ophøjet” fra at være en almindelig købmandsgård til at fungere som amtmandsbolig og kontor, skete der en del ombygninger. Bjælkerne i forhuset blev hævet, facaden blev forsynet med en kraftig tandsnitsgesims i træ, og vinduerne blev forstørret. Samtidig blev bindingsværket overpudset. Facaden stod herefter i mange år overkalket.

Amtmand Jørgen F. Varder lod haven restaurere i 2002.

Amtmandseembedet på Bornholm blev nedlagt med udgangen af 2005.

— KILDER

Bornholm, Atlas over byer, bygninger og miljøer. Kulturstyrelsen, Kulturministeriet i samarbejde med Bornholms Regionskommune, 2003.

<http://bornholmsmuseum.dk/besoeg/melstedgaard.aspx>

<http://www.roennebyarkiv.com/storegade-36-amtsгарingrden.html>

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi knytter sig til bygningens placering i Rønnes ældre bydel, hvor forhuset indgår naturligt i gadens forløb. Hertil kommer værdien af gårdrummet mod øst, der indrammes af de tre sammenbyggede længer og delvist lukkes af baghuset mod øst. Gårdrummet fremstår afbalanceret og traditionelt med et ældre lindetræ i midten og brostenskanter langs samtlige mure.



Forhusets gesims.

Endvidere knytter den miljømæssige værdi sig til den store have, der ligger i naturlig forlængelse af gårdrummet. De mange bede og træer skaber en effektfuld dybde, og haven fremstår idyllisk med sine mange ældre frugttræer som f.eks. morbærtræ, abrikoser, figen, vindruer og blommer, der netop er så karakteristisk for Bornholm. Hertil kommer de mange prydroser, et ældre solur og springvand, der ophøjer haven. Bygningerne, gårdsrummet og haven udgør tilsammen en umistelig helhed, der naturligt indrammes af høje havemure hele vejen rundt om haven. Murene medvirker til, at haverummet optræder med en særlig intim karakter og er tillige et karakteristisk træk, der genfindes i de ældre haver i Rønne.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Amtmandsboligens kulturhistoriske værdi knytter sig dels til opførelsen i enkelt bindingsværk, og dels til de mange bevarede detaljer i bygningerne, der viderebringer bygningens lange historie.

Bindingsværkskonstruktionen er i store træk opført efter den samme konstruktion, som kendetegner det øvrige tømmerfattige, østlige Danmark. På Bornholm er det dog et særligt træk, at der ikke er skræstivere og fodrem i konstruktionen. Ligeledes er de høje sokler et egnskarakteristisk træk. Den Bornholmske klippegrund gjorde, at man tidligere byggede længer med mange niveauspring, men fra midten af 1700-tallet blev det almindeligt at opføre de høje sokler for at nivellere bygningernes gulve.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig tillige til hierarkiet imellem længerne, hvor forhuset træder i karakter som den mest repræsentative i form af sin størrelse og facade med fornem port og gesims. Gesimsens og vinduernes størrelse vidner tillige om ombygningerne i 1800-tallet hvor nyklassicismen påvirkede arkitekturen i Rønne. Endelig fremtræder baghuset med sine små vinduer og revledøre tydeligt som værende den tidligere stald.

I det indre findes der kulturhistorisk værdi ved den traditionelle planløsning i forhuset med stuer en suite mod gaden og de mere funktionsbetingede rum placeret i sidehusene mod gården. Stuehusets opdeling, rummenes funktion og livet i bygningen afspejles tillige ved den traditionelle materialeholdning og de bevarede bygningsdele. De mest detaljerede interiørs findes hovedsageligt i forhusets stuer, herunder paneler, tofløjede fyldingsdøre og stuk. Hertil kommer de bevarede dele af et ældre køkken og fadebur i den tilbyggede bindingsværkslænge i det nordre sidehus. Indretningen og den enkle materialitet underbygger sammen med det ældre kaldesystem fortællingen om, at dette har været en fornem bolig med et herskab og tilknyttede tjenestefolk.



Forhusets bindingsværk og ældre vinduer.

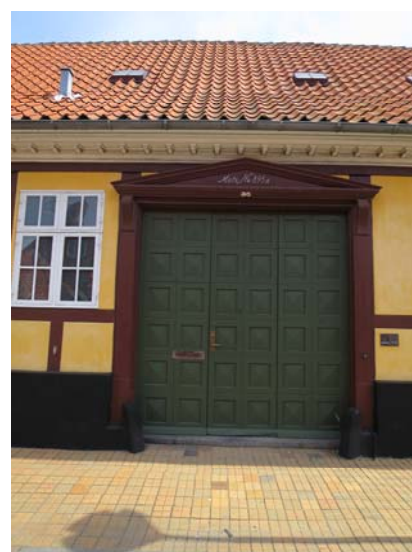
I det indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til baghusets bevarede materialeholdning med enkle og slidstærke overflader, herunder stengulve og enkle bræddeloft, der sammen med det bevarede staldinventar tydeligt afspejler den oprindelige anvendelse til stald.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi knytter sig i det ydre til det afsluttede og klare bygningsanlæg, hvor bygningerne visuelt bindes sammen af den næsten ens materiale- og farveholdning.

Forhusets facade fremstår elegant og fornem i gadebilledet i kraft af sine 22 fag. Proportioneringen af den lange facade er yderst vellykket og bærer bygningens væsentligste arkitektoniske fremtræden og værdi, herunder den høje, markante sokkel, den hvidmalede gesims og det store, ubrudte tag, der tilsammen tegner vandrette linjer, som netop understreger det store volumen. Hertil kommer, at facaden fremstår med et skrap udtryk grundet det taktfaste bindingsværk og den konsekvente række af vinduer i næsten hvert fag. Takten brydes kun af den brede port, der er det mest fremtrædende sted på facaden ved sin mørke farve og trekantede fordakning. Bygningsdelenes udformning og detaljer har tillige stor værdi for det samlede udtryk, hvilket især gælder porten med mange små diamantfyldinger og de ældre vinduers udformning med smalle sprosser.

Den arkitektoniske værdi knytter sig i det indre til forhusets stuer, der belyses fra to sider gennem store vinduer. At stuerne fremstår lyse og naturligt sammenhængende skyldes tillige de tofløjede døre, der er placeret en filade. Stuernes arkitektoniske værdi knytter sig endvidere til de bevarede 1800-tals brystningspaneler, der skaber en vandret deling af rummene. Panelernes fyldinger hænger naturligt sammen med dørenes fyldinger, og sammen med de profilerede gerichter, loftbjælkernes lister og stuk fremstår rummene helstøbt og elegante.



Den store port i forhusets facade.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

Amtmandsboligens bærende fredningsværdier knytter sig til det samlede bygningsanlæg med forhus og søndre sidehus i bindingsværk, nordre sidehus i grundmur og bindingsværks-tilbygningen i forlængelse heraf samt den fritliggende, lille staldbygning i bindingsværk. Hertil kommer alle bygningers delvist ubrudte, teglhængte, afvalmede tage, de mange oprindelige og ældre bygningsdele, herunder bindingsværkets detaljer, de høje sokler og det gennemgående portrum. Endvidere gælder det de mange bevarede bygningsdetaljer, så som fyldings- og revledøre, porte,

vinduer med alle detaljer samt den traditionelle materiale- og farveholdning.

De bærende fredningsværdier knytter sig i forhusets og sidehusenes indre til de bevarede dele af den oprindelige eller ældre planløsning, herunder den hierarkiske opdeling med de repræsentative stuer i forhuset og de sekundære rum i sidehusene. Hertil kommer de oprindelige og ældre materialer, bygningsdele og -detaljer, herunder bræddegulve, paneler og døre med alle detaljer. Endelig gælder det den lille vinkælder under stuehuset.

I baghuset knytter de bærende fredningsværdier sig til opdelingen med stald og værksted, samt den traditionelle materialeholdning, herunder pigstens- og teglstensgulv, bræddeløfter, bindingsværks- og bræddevægge, revledøre samt de bevarede dele af staldinventaret.



Diamantfyldinger på forhusets port.

— ANBEFALINGER

Det anbefales, at de forskellige udluftningshætter i bygningernes tagflader fjernes, da disse ikke harmoner med bygningens øvrige velbevarede udtryk.

Det anbefales, at de mange ændrede overflader i det indre, der ikke modsvarer den traditionelle materialeholdning, på sigt udskiftes, således at det indre i langt højere grad kan afspejle bygningens alder og harmonere med det ydre.